

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

2-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

O'zbek va ingliz tillaridagi ayrim antroponimlar semantikasi masalalari	444
I.V.Xoldarova, X.A.Erg'oziyeva	
Fonetikani o'qitish orqali o'quvchilar nutqini shakllantirish	448
M.Kaxarova, N.Yunusaliyeva	
O'zbek va nemis tillarida bayram bilan bog'liq leksik birliklar tadqiqi	455
D.M.Yuldasheva, Z.I.Usmonova	
Iboralarning lingvopoetik xususiyatlari (Siddiq Mo'min she'riyati misolida).....	458
O.K.Rakhmatova, G.N.Davlyatova	
The structure of speech acts in various types of discourse	462
X.M.Sotvaldieva	
Paremiologiya fan sifatida	467
A.E.Botirova	
Grammatik terminlar lug'atini yaratishda muammo va yechimlar	473
R.Radjabov	
Orfoepiya va uning normalari to'g'risida fikr-mulohazalar	478
M.N.Raxmanova	
Texnik oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun ingliz tili darslarida kasbiy matnlarni tanlash usullari	482
U.B.Almaz, O.X.Barziyev	
Milliy uyg'onish davri Farg'ona vodiysi she'riyati va Ozarbayjon adabiyotidagi mazmuniy mushtarakliklar	486
D.Sh.Islomov	
His-tuyg'uning paydo bo'lishi, uning asosiy holatlari psixolog olim Kerroll Ellis Izard talqinida	493
M.M.Abdujabborova, M.M.Yakubbayev	
Talabalarga ingliz tilini o'qitishda aqliy hujum metodini qo'llashning o'rni (nofilologik ta'lim yo'nalishi misolida).....	498
G.A.Saydaliyeva	
Geshtaltlarning turli sinonimik lug'atlarda va kontekstda ifodalanishi.....	501
G.N.Isakova	
Fransuz tilidagi muqaddas matnlarga oid qanotli iboralarning semantikasiga doir.....	506
J.J.Egamberdiyev	
Lug'at zamon va davr elchisi	511
Sh.Sh.Zarmasov	
Ot turkumi ma'no guruhini modellashtirishning lingvostatistik tahlili	515
G.P.Nazarova, F.B.Alimova	
"Harry potter" turkumidagi asarlarda neologizm va okkazonalizmlarning qo'llanilish tadqiqi.....	522
S.A.Mannonova	
Tijoriy yozishmalarda kommunikativ-pragmatik intensiyalarining o'xshash va farqli jihatlari	526
N.K.Ergasheva	
Dynamic interaction of foreign languages: factors of development in a global context	529
A.K.Usmonov	
Monologik nutqda bog'lovchilarning pragmatik xususiyatlari	533
N.K.Abbasova	
Evaluating the impact of digital tools in classrooms and online learning platforms	538
D.G.O'rinboyeva	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarga ingliz tilini o'rgatish xususida ayrim mulohazalar	542
N.K.Abbasova, M.Abdulkhakimova	
Promoting oral communication through reading integration.....	545
Д.Ш.Рахмонова, Д.У.Ашурова	
Когнитивный подход к анализу художественного текста	550

UO'K: 141.167.0

GRAMMATIK TERMINLAR LUG'ATINI YARATISHDA MUAMMO VA YECHIMLAR

ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ ПРИ СОЗДАНИИ СЛОВАРЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ

PROBLEMS AND SOLUTIONS WHEN CREATING A DICTIONARY OF GRAMMATICAL TERMS

Botirova Adiba Erkinovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti dotsenti

Annotatsiya

Maqolada grammatik terminlar lug'atini yaratishdagi muammolar va yechimlar, lug'atshunoslikdagi tadqiqotlar, kuzatishlar hamda lug'at yaratish sohasidagi yangi yondashuvlarni qo'llagan holda zamonaviy raqamli lug'atlarga ega bo'lish, grammatik terminlarni kompleks – mavzuviy tarzda joylashtirish orqali milliy va o'zlashgan terminologiyani bir paytda taqdim qila oladigan, kamida besh tilda tarjimasini ko'rsata oladigan platforma yaratish haqida fikr yuritilgan.

Аннотация

В статье рассмотрены проблемы и пути решения создания словаря грамматических терминов, исследования в области лексикологии, наблюдения и новые подходы в области создания словаря, наличие современных цифровых словарей, комплексное и тематическое размещение грамматических терминов, объединение национального и родного. Предполагается создать платформу, которая сможет обеспечить переводы как минимум на пять языков.

Abstract

The article discusses the challenges and potential solutions in developing a comprehensive dictionary of grammatical terms. The research explores lexicology, new methodologies for dictionary creation, and the integration of modern digital tools. It suggests organizing grammatical terms thematically and creating a multilingual platform for presenting and translating common terminology.

Kalit so'zlar: grammatik terminlar lug'ati, elektron va qog'oz lug'atlar, an'anaviy lug'atlar, terminoleksemalar.

Ключевые слова: словарь грамматических терминов, электронные и бумажные словари, традиционные словари, терминологемы.

Key words: grammatical term dictionary, electronic and paper dictionaries, traditional dictionaries, terminolexemas.

KIRISH

Olamning lisoniy manzarasi barcha fragmentlarini talqin qilishni o'z ichiga olgan zamonaviy tilshunoslikning axborot maydoni ko'plab yo'nalishlarning nazariy va uslubiy paradigmasida mavjudligi bilan ajralib turadi, ularning har biri umumiy lingvistik terminologiya bilan birga muayyan yo'nalishning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi o'ziga xos konseptual va terminologik apparatni o'z ichiga oladi.

Tizim va aspekt nazariyalarining xilma-xilligi tabiiy ravishda muammoni keltirib chiqaradi: 1) lug'at, bir tomondan, tegishli ilmiy paradigmasida, ikkinchi tomondan, uni tilning umumiy nazariyasi doirasida integrallab, atamaning sistemali, yaxlit tavsifini qanday berishi mumkin? 2) hozirgi zamon tilshunosligi axborot makonining global axborot olamidagi o'rni qanday? 3) lingvistik terminologiya va nomenklatura o'rtasidagi chiziq qayerda? Bu savollar zamonaviy insonning geterogenlik va nomuvofiqlik bilan ajralib turadigan global axborot koinotida yashayotganini hisobga olsak, hech ham bo'sh emas. Bir tomondan, axborot olamining, axborot jamiyatining o'zi ham til va u ilmining rivojlanishi uchun asos vazifasini bajaradi.

So'zlar tili aloqa, bilim olish va uzatishda katta rol o'ynashda davom etadi. Maxsus kasb-hunar, terminologik so'z turkumlarining ijtimoiy vazifalarini kengaytirish, bilimlarni ixtisoslashtirish bilan xarakterlanadigan davrning yangi til uslubi shakllandi. Boshqa tomondan, uzluksiz axborot

yig'ish, uning barcha ma'nolari va uzluksiz kommunikativlik, oraliq "tarqatib yuborish", axborot ma'nolari, axborotning uzluksiz oqimi bir kishini ustidan nazoratning yo'qolishi kabilarni o'zida qamraydigan bitta tushuncha, ya'ni terminga bugun katta ehtiyoj bor. Lug'at ustida ish olib borib, lingvistik axborotni sistemalashtirishga, axborot jamiyatining rivojlanishi natijasida fan turi qanday o'zgariganligini va, xususan, tilshunoslik boshqa fanlar bilan bir qatorda ilmiy bilimlarni ishlab chiqarish va tarqatishning asosiy manbalaridan biriga aylanganligini ko'rsatishga harakat qilindi.

Lug'atning tarkibi. Lingvistik terminlar lug'ati tilshunoslikning turli sohalarini aks ettiruvchi katta hajmli terminologik birliklarni o'z ichiga oladi. Fonetika va fonologiyaning asosiy tushunchalari, morfemika va so'z shakllanishi, so'z birikmasi, morfologiya va sintaksisni ifodalovchi an'anaviy lingvistik terminlar muhim o'rin tutadi. Lug'atda fonetika va fonologiyaning 280 dan ortiq atamaları mavjud. Jumladan: *fon, fonema, fonologiya, fonetika, fonetik jarayonlar, akustika, tovush* va boshqalar.

Leksik terminlarni ta'riflashda leksikologiya sohasidagi barcha asosiy yo'nalishlar hisobga olinadi va shuning uchun keng tasnif sxemasi asosida lug'atga quyidagilar kiradi: a) leksik semantikani aks ettiruvchi atama va tushunchalar: so'z, so'zning leksik ma'nosi, tushuncha, grammatik ma'nosi, denotatsiya, imo-ishora, so'zlar o'rtasidagi umumiy munosabatlar, "so'zning ichki shakli", sema, so'zning bevosita va ma'no, enantiosemiya, onomastika, antroponimiya, toponimiya; b) leksikologiya tushunchalarini ifodalovchi terminlar: ona tili, chet tili, so'z, eski slavyan, faol va passiv so'z, tarixiylik, arxaizm, neologizm, milliy so'z, dialektizm, professionalizm, jargon, argo; v) leksikografiya hodisalarini nomlovchi terminlar: lug'at, lug'at turi, lug'atga kirish va boshqalar. Leksikografiya morfemika va so'z hosil qilish terminlari tizim birliklariga alohida e'tibor berildi: so'z yasovchi tip, so'z yasovchi affikslar.

So'z hosil qilish turi nafaqat akademik grammatikaning asosiy tushunchalaridan biri sifatida, balki tilning invariant-variantiv tuzilishi nazariyasining asosiy talablariga javob beradigan sxema sifatida talqin etiladi. Ya'ni so'z hosil qilish tizimining funksional-stilistik invarianti va uning modifikatsiyalari aniqlanadi. So'z tuzish turlarining axborot modellari, jumladan, qaysi so'zlar, qaysi shakldosh so'zlar yordamida ma'no jihatdan o'xshashlikka ega bo'lgan, tipik stilistik ranglarga ega bo'lgan, shu kabi muloqot vaziyatlarida ishlatiladigan so'z birikmalari va gaplarning bir xil sxemalariga kiradigan so'zlarning muayyan ro'yxati tuziladi va hokazo.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Shunga muvofiq ushbu lug'at tarkibi "Tilshunoslik asoslari"ning turli bo'limlari (tilshunoslik, tavsifiy tilshunoslik, xususiy tilshunoslik, fanlar integratsiyasi va boshqalarni tavsiflovchi terminologik guruhlar kiradi) va tadqiq usullarini; tilning vazifalarini nomlovchi atamalar (kommunikativ funksiya, informatsion, emotiv, pragmatik va boshqalar); til va tafakkur munosabatlarini ifodalovchi terminoleksemalar (amaliy tafakkur, ko'rgazmali-sensor, abstrakt tafakkur, dunyoning konseptual manzarasi); til tizimi va strukturasi (til tizimi, belgi, belgining ikki tomonlama, belgi tizimining universalligi); yozuv turlarini nomlovchi atama leksemalar (piktografiya, ideografiya, fonografiya); tillarning qarindoshligini ifodalovchi atama va tushunchalar (proto-til, genetik identifikatsiya, til integratsiyasi, Kornoslov jamiyati); "til integratsiyasi" atamasi guruhi tarkibiga kiruvchi terminologik birliklar (bilingualizm, translitatsiya, til integratsiyasi); rivojlangan tilning til holati tushunchalarini nomlovchi atamalar (rivojlangan til, adabiy til, adabiy norma, kodifikatsiya, ravish) kabilarni o'zida aks ettirgan.

Tilshunoslik nazariyasiga oid atamalar. Lug'at tilshunoslik nazariyasining asosiy tushunchalarini nomlovchi uch yuzga yaqin termini o'z ichiga oladi. O'nta metalingvistik blok aniqlangan, uning atrofida tegishli terminlar guruhlangan, aniqlangan, so'ngra alifbo tartibida taqsimlangan. Bu bloklarga quyidagilar kiradi: 1) *tilning mohiyatini ifodalovchi atamalar*; 2) *til borlig'i shakllarining nomlari: til, nutq, nutq faoliyati*; 3) *tilning maxsus turdagi belgilar tizimi sifatida tavsiflovchi atama birliklari*; 4) *tilshunoslik nazariyasi bilan bog'liq tushunchalarning nomlari*.

Til va uning tushunchalari, tavsifi bilan bog'liq juda ko'p atamalar mavjud va o'zlarining maxsus muddatli tizimlari bilan yangi lingvistik tendensiyalar doimo paydo bo'ladi. Ularni tushunish uchun maxsus nazariy mashg'ulotlar kerak. Tavsiya etilgan ma'lumotnomada til nazariyasini aks ettiruvchi terminlarning anchagina qismi keltirilgan, chunki bu asosiy terminologik fond. Lug'at umumiy va xususiy tilshunoslik, tilshunoslik va nutq madaniyati atamalarini o'z ichiga oladi.

TILSHUNOSLIK

1950-yillarda Ojegov lug'at ustida jiddiy tadqiqotlar olib bordi, lekin u maxsus maqsadlar uchun tillarning nazariy va amaliy bazasi bu davrda etarli darajada rivojlanmaganligi sababli kasbiy nutq madaniyatiga o'zgartiradi. Bugungi kunda uning ilmiy izlanishlari, balki ta'lim-tarbiya va kasbiy muloqot aspektida ham kasbiy nutq madaniyati muammosini yana ko'tarish mumkin. Filologiya yo'nalishi talabasining kasbiy nutq madaniyati kasbiy so'zlashning turli xil turlari va janrlarini ishlab chiqish bilan birga, foydalanish yo'llari ham belgilab berilishi kerak. Kasb-hunar adabiyotini o'rganish jarayonida o'quvchilar nafaqat butunlay yangi ma'lumotlar bilan, balki lingvistik terminlarning yangi ma'nolari, bolalikdan, maktabdan tanish bo'lgan tovush ko'rinishlari bilan ham doimiy ravishda tanishib boradilar.

Kuzatuvimizdagi lug'at terminlarning turli guruhlarini o'z ichiga oladi:

- 1) fonetika va fonologiyaning asosiy tushunchalarini ifodalovchi an'anaviy lingvistik terminoleksemalar, morfemika va so'z shakllanishi, so'z birikmasi, morfologiya, sintaksis;
- 2) tilshunoslik nazariyasiga oid terminlar;
- 3) zamonaviy lingvistik tadqiqotlarda faollashgan falsafa terminlari;
- 4) tilshunoslikda tadqiqot usullarini nomlovchi terminoleksemalar;
- 5) lingvo-stilistik terminologiya;
- 6) tilshunoslik sohasida ham qo'llaniladigan adabiyotshunoslik terminlari;
- 8) nutq madaniyati;
- 9) kognitiv-pragmatik paradigmani aks ettiruvchi terminlar.

V.Dubichinskiy elektron lug'atni ushbu avtomatlashtirilgan tizim ishlaydigan yoki tayanadigan sohadagi tushunchalarning to'plangan va ma'lum bir tarzda buyurtma qilingan nomlari bilan intellektual maqsadning avtomatlashtirilgan tizimining bir qismi deb ataydi. Olimning fikricha, elektron lug'atlar, odatda, terminlar va terminologik iboralar majmuasini o'z ichiga oladi, tizimlashtirilgan va jadvallar, semantik tarmoqlar yoki semantik daraxtlar ko'rinishida taqdim etiladi[1,102].

Elektron lug'at qulay qidiruv tizimi bilan "jihozlangan" qog'oz lug'atning analogi. Elektron lug'at an'anaviy "qog'oz" lug'atga mos elektron axborot manbai sifatida ta'riflanadi. Elektron versiyada axborotni maxsus belgilangan har qanday dasturdan so'z yoki so'zlar guruhiga ishora qilib chaqirish mumkin, bu esa tegishli lug'atning kerakli fragmentini vizuallashtirishga olib keladi. An'anaviy lug'atlardan farqli o'laroq, elektron lug'at matn va grafik tasvirlar bilan birgalikda video va animatsiya fragmentlari, ovoz, musiqa va boshqalarni o'z ichiga olishi mumkin, gipermatn yoki gipermedia asosida amalga oshirilishi mumkin.

V.Selegey "elektron lug'at qog'oz lug'atlarda turli sabablarga ko'ra talab qilinmaydigan ko'plab mahsuldor g'oyalarni amalga oshirish mumkin bo'lgan leksikografik ob'ekt" deb hisoblaydi. Tadqiqotchi an'anaviy qog'oz lug'atlarining bunday antinomiyalarini qayd etadi:

- 1) lug'atning hajmi qancha katta bo'lsa va leksik ma'nolarning tavsifi qancha to'liq bo'lsa, undan foydalanish shuncha qiyin;
- 2) leksik ma'nolar tavsifi qanchalik to'liq va chuqurroq bo'lsa, lug'at hozirgi lisoniy va madaniy holatga shunchalik kam mos keladi;
- 3) lug'atning leksikografik tushunchasi qanchalik qiziqarli bo'lsa, uning leksik bazasi shunchalik torayadi.

Lug'atning kompyuter variantini yaratish, turli grafik vositalari, bunday morfologik va sintaktik tahlil, to'liq matn izlash, ovozni aniqlash va sintez kabi turli lingvistik texnologiyalardan foydalanish (masalan, turli mezonlarga ko'ra qisman displey bilan ishlash) lug'at mazmunini aks ettirish bu boradagi ba'zi muammolarni bartaraf qilish imkonini beradi.

Aksariyat tadqiqotchilar potensial cheksiz hajmlarini va to'liq matnni qidirish imkoniyatini elektron lug'atlar va qog'ozlarning asosiy ijobiy farqlari deb hisoblashadi.

Strukturaviy darajadagi elektron va qog'oz lug'atlar o'rtasidagi boshqa farqlarni tushunish uchun ularning makrostrukturalari (leksikografiyada lug'atning umumiy tuzilishi, mazmuni va uning qismlari munosabati)ga va mikrostrukturalari (alohida lug'at yozuvlari formati va ularni to'ldirish tabiati)ga murojaat qilish kerak.

Lug'atning makrostrukturalari lug'at tarkibini, lug'atning hajmi, tabiati va materialini tartibga solish tamoyillarini belgilaydi. Tadqiqotchilarning kuzatishlariga ko'ra (V.Berkov, N.Sivakova, A.Chepik), elektron lug'atning makrostrukturalari chiziqli ketma-ketlikda, asosan, an'anaviy

lug'atning makrostrukturasini takrorlaydi va uning tarkibiy qismlariga quyidagilar kiradi: so'zboshi, foydalanish qoidalari, qisqartmalar ro'yxati, korpus, grammatik reja, turli ro'yxatlar (masalan, manbalar ro'yxati). Lekin agar qog'oz lug'atda bu bloklarni shunday ketma-ketlikda buyurtma qilish ko'zda tutilgan bo'lsa, elektron lug'atda gipermatn tuzilishi tufayli ularning har birini foydalanuvchi talabiga ko'ra har qanday ketma-ketlikda faollashtirish mumkin.

Elektron lug'atlar foydalanuvchilarning eng keng doiralarida jadal rivojlanib, ommalashib borayotgan mahalliy nashriyot mahsulotlari bozorida nisbatan yangi hodisa. Jumladan, A.Baranov, V.Berkov, T.Bukreev, I.Zavaruev, A.Kovalchuk, M.Lapteva, M.Kovyazina, L.R.Misak, M.Peshchak, Ye.Rumyanseva, N.Sivakov, V.Selegey, A.Chepik, G.Cherednichenko, G.Chumarin kabilan an'anaviy va elektron lug'atlarni rivojlantirish nazariyasi va amaliyoti muammolariga bag'ishlangan bir qator ilmiy izlanishlar olib borgan.

Ilmiy adabiyotlarda "elektron lug'at", "kompyuter lug'ati" va "avtomatik lug'at" atamaları ko'pincha sinonim sifatida ishlatiladi. R.Misak talqinicha, "avtomatik lug'at" va "elektron lug'at" atamalarini umumiy va ekvivalent deb, "kompyuter lug'ati"ni esa ularning yangi turlaridan biri deb hisoblash mumkin[2]. Ushbu atamalar bilan ifodalangan tushunchaning ta'rifiga kelsak, olimlar orasida yagona nuqtai nazar mavjud emas.

O'rganilgan manbalar asosida umumlashtirib qayd etish mumkinki, avtomatik lug'at – foydalanuvchi tomonidan kompyuterda foydalanish uchun mo'ljallangan maxsus mashina formatidagi lug'at yoki matn qayta ishlash uchun kompyuter dasturi; kompyuter lug'ati – xulosa chiqarish tartiblari kompyuter tomonidan bajariladigan lug'at.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Elektron lug'atning mikrostrukturasiga kelsak, lug'at yozuvining qismlari orasidagi munosabatlar chiziqli emasligi va strukturalash gipermatnga asoslanganligini ta'kidlash zarur. Lug'at yozuvi elementlar orasidagi ierarxik munosabatlar bilan aniq mantiqiy tuzilishga ega. Har bir axborot toifasi bu erda qat'iy belgilangan joy yoki zonani egallaydi. Foydalanuvchi ma'lum bir parametrlarni talab qilishi va maqolaning alohida fragmentlariga kirishi mumkin. Boshqacha qilib aytganda, elektron lug'at zarur axborotni chiqarish va uni eng qulay shaklga aylantirish vazifasini o'z zimmasiga oladi. Demak, elektron lug'at tuzuvchilar yetarli darajada ko'p sonli lug'at kiritishni ta'minlashlari mumkin, bu esa foydalanuvchiga kerakli har qanday ma'lumotni oson va tez olish imkonini beradi.

Kompyuter texnologiyalari makro va mikrostrukturaviy parametrlarni samarali optimallashtirish uchun texnik imkoniyatlarni taqdim etadi. Jumladan, axborotni taqdim etishning turli shakllari (matn, ovoz, grafik, animatsiya) kombinatsiyasi tufayli lug'at yozuvlari hajmi va tarkibini kengaytirish, ma'lumotlar bazalarini to'ldirish va sozlash qobiliyati, gipermatnli texnologiyalar yordamida tizimlashtirish masalalariga yechim bera oladi.

Elektron lug'atlarning yagona tasnifi hali mavjud emas. R.Misak elektron lug'atlarni ommaviy axborot vositalari va ko'paytirish vositalari bo'yicha tasniflashni taklif etadi va quyidagi lug'atlarni aniqlaydi: 1) kompyuter (statsionar, internet lug'atlari); 2)ko'chma[2,52-55].

Elektron ma'lumotlar bazalari ham o'ziga xos texnik mezonlarga ko'ra tasniflanadi: minimal apparat talablari, rivojlanish muhiti, dasturiy ta'minot, o'rnatish uchun ehtiyoj, ijro usuli, yuklash usuli, lug'at bazalari soni, lug'at bazasini kengaytirish qobiliyati, multimediya ob'ektlarining mavjudligi, matn formatida lug'at bazalarini aylantirish kabilardan iborat. A.Baranovning fikriga ko'ra, bir xil tasniflash parametrlari elektron (avtomatik) lug'atlarga nisbatan an'anaviy tarzda qo'llanilishi ham mumkin. Shunga ko'ra, elektron lug'atlar orasida ensiklopedik, lingvistik, terminologik, tarjima, izohli, tezaurus, ta'limiy va boshqalarni ajratish mumkin.

Elektron lug'atlar chiqish signallarini idrok qilish, ishni tashkil qilish va natijalarni formatlash hamda foydalanuvchiga yetkazish uchun avtomatik imkoniyatlarga ega bo'lgan chekli diskret ochiq tuzilma sifatida yaratiladi. Ular ma'lumotlar bazasi, ma'lumotlar bazasini hosil qilish dasturi va unga so'rovlar uchun dialog interpretatordan iborat bo'ladi.

Elektron lug'atlar, shuningdek, ma'lumotlar bazalari asosida qurilgan boshqa axborot-ma'lumotnoma tizimlari (elektron tezauruslar, ensiklopediyalar, ma'lumotnomalar) zamonaviy ta'limda imkoniyatlari to'liq amalga oshirilmagan, ammo tillarni o'qitishda juda istiqbolli dasturiy vositalardan hisoblanadi. Ayniqsa, grammatik terminologiyani milliy til korpusiga moslash, elektron lug'atlar yaratish borasida maxsus tadqiqotlarga katta ehtiyoj borligini ta'kidlash lozim.

TILSHUNOSLIK

An'anaviy lug'atlardan ko'ra elektron lug'atlarning afzalligini ta'kidlash muhim, chunki bugun axborot asrida ijtimoiy hayotning barcha sohalari raqamlashib bormoqda. Barcha sohalarda terminlarning elektron formatlari, mobil ilova shakllari ishlab chiqilayotgan bir paytda tadqiqotchi o'z vaqtini lug'at varaqlashga sarflashi ijobiy holat emas. Shuning uchun o'zbek tilining grammatik terminlari elektron lug'atini tuzish zarurati mavjud va bu bitta tadqiqot doirasida to'xtab qolmasligi lozim.

Jahon tajribasini chuqur o'rganib, elektron lug'at yaratish sohasidagi yangi yondashuvlarni qo'llagan holda zamonaviy raqamli lug'atlarga ega bo'lish mumkin. Ayniqsa, grammatik terminlarni kompleks – mavzuviy tarzda joylashtirish ham bu borada samarali ish bo'ladi. Ya'ni tadqiqotchi, o'quvchi, o'rganuvchi metafora bilan bog'liq ko'proq ma'lumotga ega bo'lish, bir marta qidirganda topa olish mexanizmini ishlab chiqish lozim.

XULOSA

Elektron lug'at milliy va o'zlashgan terminologiyani bir paytda taqdim qila oladigan, uning kamida besh tilda tarjimasini ko'rsata oladigan platformaga ega bo'lishi maqsadga muvofiq. Mazkur grammatik terminlarning elektron lug'ati o'rganuvchilarga o'z qatlamga oid o'zbekcha terminlarning qo'llanilish o'rinlarini, aniq manbasigacha ko'rsata oladigan ma'lumotlar bazasiga ega bo'lishi lozim.

Grammatik terminlarning elektron lug'ati mobil ilova shaklida ham yaratilishi, xususan, uning talaffuzi va yozilishi (kamida faol beshta tilda) ishlab chiqilishi lozim. Shunda grammatik terminlarning o'qilishi va yozilishida, aytilishida muammolar bo'lmaydi. Elektron lug'at zamonaviy va turli ijtimoiy sohalarga qulay bo'lishi uchun audio varianti ham yaratilishi maqsadga muvofiq.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Дубичинский В.В. Искусство создания словарей: Конспекты по лексикографии [Текст] / В.В. Дубичинский. – Харьков: ХГПУ, 1994.
2. Мисак Р. Комп'ютерні словники: класифікація та укладання / Р. Мисак // Проблеми української термінології: зб. наук. праць. – 2008.
3. Мисак Р. Комп'ютерні словники: класифікація та укладання / Р. Мисак // Проблеми української термінології: зб. наук. праць. – 2008.